

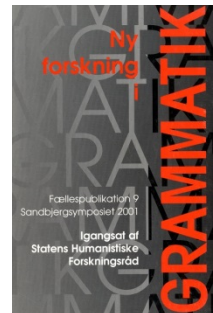
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Udtrykker italienske verbalformer høflighed?

Forfatter: Bente Lihn Jensen

Kilde: H. Leth Andersen, K. Jensen og H. Nølke (red.).
Ny Forskning i Grammatik 9, 2002, s. 141-160

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Syddansk Universitetsforlag 2002

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Udtrykker italienske verbalformer høflighed?

Bente Lihn Jensen

1. Introduktion

Udtrykker italienske verbalformer høflighed? Eller rettere: Tror danske *lørnere* at de italienske verbalformer, især *condizionale*, i sig selv udtrykker høflighed? Spørgsmålet blev igen aktuelt sidste sommer da nogle af de studerende til BA-eksamen brugte især *condizionale* ukorrekt, som illustreret i eksemplerne (1)-(5) nedenfor. De tilhørende eksempler er eksempler hentet fra Sofia (1989) der er en italiensk handelskorrespondance. Som det fremgår, anvendes der i de fire første tilfælde *præsens* indikativ, hvor de studerende brugte *condizionale*, og i sidste tilfælde *imperativ*, stadig hvor de danske studerende brugte *condizionale*:

- (1) Intanto Vi **porgeremmo** i ns. migliori saluti
[imens *jer*¹ række_{1,p,pl.,cond.} de vores bedste hilsner]
- (1a) (Restiamo in attesa di cortese risposta e) **porgiamo** i nostri migliori saluti (Sofia: 51)
[(...) række_{1,p,pl.,præs.ind.} de vores bedste hilsner]
- (2) **Coglierei** l'occasione per inviare a Lei e alla Sua famiglia (i più distinti saluti)²
[tage_{1,p,sg,cond} den lejlighed for sende til Dem og til+Det Deres familie (de mest ærværdige hilsner)]

-
1. *vi* er 2. p.pl., og derfor gengives ordet med *jer*. I tiltale til flere bruges på italiensk 2. p.pl. såvel i uformel som i formel sammenhæng. Der er her tale om formel sammenhæng, hvorfor den tilsvarende form på dansk pragmatisk set svarer til *Dem*; men her er valgt den leksikalske gengivelse.
2. Parentesen om *i più distinti saluti* skyldes at jeg ikke er sikker på at dette er den eksakte ordlyd.

- (2a) (Vi ringraziamo per la Vostra cortese attenzione e) **cogliamo** l'occasione per porgerVi i nostri migliori saluti. (Sofia: 131)
 [(...) tage_{1.p.pl.præs.ind.} den lejlighed for sende-jer de vore bedste hilsner]
- (3) Intanto Vi **chiederemmo** di spedirci i Vs. cataloghi aggiornati insieme con i listini prezzi
 [imens jer bede_{1.p.pl.cond} at sende-os de jeres kataloger gældende sammen med de lister priser]
- (3a) Vi **chiediamo** quindi di volerci fornire i Vostri cataloghi, allegando il listino prezzi... (Sofia: 55)
 [Jer bede_{1.p.pl.præs.ind.} således at ville-os tilsende de jeres kataloger, vedlæggede den liste priser...]
- (4) **Saremmo** lieti di potervi comunicare che la merce che ci avete ordinato, ieri vi è stata spedita
 [være_{1.p.pl.cond.} glade at kunne-jer meddele at den vare som os bestille_{2.p.pl.trapass.ind.}, i går jer er blevet sendt]
- (4a) **Siamo** lieti di potervi comunicare che la merce che ci avete richiesta con la Vostra del 29 u.s. Vi è stata spedita in data odier-na... (Sofia: 95)
 [være_{1.p.pl.præs.ind.} glade at kunne-jer meddele at den vare som os har-I ønsket med det jeres af-Det 29 forgange måned jer er blevet sendt i dato dags]
- (5) **Gradireste** i nostri migliori saluti
 [værdsætte_{2.p.pl.cond.} de vores bedste hilsner]
- (5a) **Gradite** i nostri migliori saluti. (Sofia: 68)
 [værdsætte_{2.p.pl.imperativ} de vores bedste hilsner]

Da det ikke har været muligt at spørge de pågældende, og da der såvidt vides ikke er foretaget introspektionsundersøgelser blandt italiensk-studerende, kan det andet spørgsmål ikke besvares med sikkerhed. En mulig forklaring kunne være at brugen skyldes påvirkning fra dansk: hvis de studerende kan indfortolke et *ville gerne* eller et *venligst*, benyt-

tes condizionale. Men det er ikke altid tilfældet (se eks. (4)). En anden mulig forklaring findes måske i de eksisterende grammatikker. I grammatikker som Forsberg (1998) og Plum (1986^{3. udg.}), der formentlig er de mest brugte i gymnasiet, på VUC og 1. år på de højere læreanstalter, synes en sådan udlægning mulig, som det fremgår af Citat 1 og 2, forudsat at de anvendte udtryk 'bruges som udtryk for høflighed' og 'anvendes som en særlig høflighedsform' skal forstås som at formen i sig selv udtrykker høflighed.

Citat 1

A. Condizionale som høflighedsform

Condizionale presente anvendes som en særlig høflighedsform

1. Vorrei un cappuccino.	Jeg ville gerne have en cappuccino
2. Mi potrebbe indicare
la strada per Parma?	Kunne De sige mig vejen til Parma?
2. Starei ancora due giorni
a Roma.	Jeg ville gerne blive endnu to dage i
Rom.

(Forsberg, op.cit: 206)

Citat 2 ...

b) Konditionalis bruges ofte som udtryk for høflighed:

*desidererei sapere*³

(Plum, op.cit: 172).

Mens det andet spørgsmål: Tror danske *lørnere* at de italienske verbalformer, især condizionale, i sig selv udtrykker høflighed? ikke kan besvares med et uforbeholdent Ja/Nej, er svaret på det første spørgsmål efter min opfattelse (jf. Jensen 2001a, 2000a, 2000b) et entydigt Nej, da den enkelte modus-tempus form tilskrives én og samme egenbetydning i samtlige dens anvendelser.

Spørgsmålet bliver så hvordan man kan sætte de studerende, dvs. dansksprogede *lørnere*, i stand til at producere ytringer på italiensk der er i overensstemmelse med den sprogbrug modersmålsbrugere anvender.

3. *Desidererei sapere* [ønske_{1, p. sg. cond.} vide] grosso modo = jeg ønsker hvis det er muligt, at vide.

Målet med denne artikel er med udgangspunkt i de nævnte eksempler at vise hvordan en mere formålstjenlig sprogbeskrivelse end den vi har set i Citat 1 og 2, kunne se ud.

I diskussionen benyttes begreber som ytring, sproghandling, høflighed samt de finitte verbers grammatiske semantik, begreber som kort skal defineres/omtales inden vi går over til at beskrive eksemplerne.

1. Definitioner

2.1. Ytring

Begrebet ytring vedrører *parole*-planet og modsvares på *langue*-planet af sætning/periode.

En ytring kan opdeles på forskellig måde. I Skytte & Korzen (2000) genskrives ytringen som intention (proposition).

Iflg. Hare (1971) kan ytringen deles i tre dele: en neustisk⁴, en tropisk⁵ og en frastisk del, der forklares som henholdsvis: *sign of subscription*, *sign of mood* og *the part of sentences which is governed by the tropic and is common to sentences with different tropics*. De tre komponenter er vist i Oversigt 2.1.1. hvor 'p' står for proposition.

Oversigt 2.1.1.

Hares opdeling af ytringen:

NEUSTISK	TROPISK	FRASTISK
<i>I hereby tell you</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \textit{it is so} \\ \textit{is it so that} \\ \textit{it be so} \end{array} \right\}$	p

Iflg. Halliday (1979) deles ytringen – og også teksten – i andre tre kom-

4. Ordet stammer fra græsk og betyder 'tilslutte sig'. I Hare (1952: 18) gengives det på engelsk ved '*to nod assent*'.

5. Også dette er græsk iflg. Hare (1971: 90) svarende til engelsk *mood* i betydningen sætningsform, dvs. fremsættende, spørgende eller bydende.

ponenter kaldet den ideationelle, den interpersonelle og den tekstuelle komponent. Den ideationelle komponent opdeles i 1. en erfaringsbaseret komponent og 2. logiske relationer. Til 1. henregnes sproglige størrelser der angiver situationer, entiteter der indgår i situationerne, samt tilknyttede omstændigheder; som eksempler tilhørende 2. kan nævnes udtryk som *og*, *eller*, *underkategori af*. Til den interpersonelle komponent henregnes forhold der vedrører afsender – modtager. Det drejer sig primært om sproghandling, høflighed, afsenders holdning til de omtalte forhold og til modtager. Den tekstuelle komponent vedrører informationsstruktur, sætningsleddenes placering og lignende.

Ser vi på følgende sproglige størrelser:

- (6) De bestilte varer er blevet afsendt herfra i går.
- (7) Vi har hermed den glæde at kunne meddele Dem at de bestilte varer er blevet afsendt herfra i går

vil de fra et sætningsgrammatisk synspunkt være meget forskelligt opbygget, mens de ud fra et ytringsmæssigt synspunkt overordnet set udtrykker det samme.⁶ Det der i sprogbrugsmæssig sammenhæng adskiller dem, er at flere af de neustiske-tropiske elementer med Hares terminologi og de interpersonelle elementer i Hallidays terminologi er ekspliciteret i (7) i forhold til i (6), hvorimod det propositionelle indhold (kaldet henholdsvis den frastiske og den ideationelle del) er det samme i begge, nemlig [afsende(NN, bestilte varer, afsenders sted)]_{1 dag før udsigelse}. Det propositionelle indhold udtrykkes tekstuel i passiv.

I den interpersonelle del kan man skelne mellem *Vi har hermed den glæde*, som udtrykker afsenders holdning til modtager (for uddybende oplysninger se afsnit 2.3.), og *at kunne meddele Dem* som udtrykker intentionen med det kommunikerede. Begge dele tilhører den neustiske del i Hares model (for uddybende oplysninger henvises her til afsnit 2.2.).

6. Mens analysen af (6) er: Subj/NP – V/VP – PræpO/adv – FT/PræpS, er analysen af (7): Subj/pron – V/v – FT/adv – Obj/NP med underordnet InfS der på sin side indeholder ledsætning.

2. Sproghandlinger

I sprogbrugsanalyse er sproghandlinger (også kaldet talehandlinger) den vigtigste komponent, i og med at de angiver intentionen med det udsagte.

Selv om mange har bekæftiget sig med sproghandlinger, og der er kommet adskillige nyttige synspunkter frem siden sproghandlingsteoriens barndom⁷, har jeg valgt her at følge den femdeling der præsenteres i Searle (1979) og som bl.a. definerer typerne efter det forhold (eng. *direction of fit*) der er mellem ord og verden. Typerne fremgår af Oversigt 2.2.1.

Oversigt 2.2.1.

Searles opdeling af sproghandlinger

SPROGHANDLING	<i>DIRECTION OF FIT</i>
Assertiver ⁸	Ordene skal passe til verden
Ekspressiver	Der er ingen tilpasningsretning
Direktiver	Verden skal passe til ordene Tilpasningen afhænger af modtager
Kommissiver	Verden skal passe til ordene Tilpasningen afhænger af afsender
Deklarativer	I og med at ordene udtales, ændres verden

Sproghandlinger kan være ekspliciteret ved hjælp af såkaldte sproghandlingsmarkører⁹, også kaldet performative verber. I eksemplerne (8)-(11) er sproghandlingsmarkøren understreget. Sproghandlingsmarkøren optræder altid i præsens, subjektet refererer til afsender, eller hvis verbet optræder i passiv (jf. (9)), til modtager, og på dansk vil adverbialt *hermed* ofte følge umiddelbart efter markøren:

7. En oversigt over de væsentligste opfattelser findes i Jensen (under udg.).

8. En anden betegnelse for samme type sproghandling er repræsentativer.

9. Denne term svarer til det der tidligere blev benævnt 'talehandlingsmarkør'. For definition se fx Jensen (1997) og (2000c).

- (8) Jeg spørger dig hermed om du kan komme. (= direktiv)
 (9) De anmodes hermed om at betale inden 14 dage. (= direktiv)
 (10) Jeg lover at komme på lørdag. (= kommissiv)
 (11) Jeg erklærer jer hermed for rette ægtefolk at være. (= deklarativ)

2.3. Høflighed

For at kunne tage stilling til om en given verbalform udtrykker høflighed, er det nødvendigt at vide hvad begrebet dækker over, og da det ikke er tilfældet i de to før citerede grammatikker, skal begrebet kort præciseres i det følgende.

Når vi taler om at en given sproglig størrelse udtrykker høflighed, tænker vi primært på strategier som dem der bl.a. er omtalt i Brown & Levinson (1987). Afhandlingen, der er inspireret af Goffman (1967), bygger sin beskrivelse på begrebet *face* (dansk: *ansigt*), et begreb som går igen bl.a. i Hermann (1990), Lim (1994) og D'Esposito (2001). Disse værker inddrages også i definitionen.

Begrebet 'ansigt', der som sagt stammer fra Goffmann (1967), dækker nogle basale følelsesmæssige behov som vi mennesker alle er udstyret med ifølge Goffmann, og som kun kan tilfredsstilles af andre. Ansigtet har ifølge Brown & Levinson to sider: 1. det såkaldt positive¹⁰ ansigt, som også ses omtalt som det sociale ansigt (se D'Esposito 2001: 32). Hermed menes vores behov for accept og for at vores ønsker også af andre anses for at være ønskværdige. I Lim (1994: 93ff) skelnes der mellem *fellowship-face* og *competence-face*, 2. det såkaldt negative¹⁰ ansigt, som også kaldes det autonome ansigt (se Lim (1994: 93) og D'Esposito (2001: 32)). Hermed menes vores behov for handlefrihed og autonomi samt behov for at vores territorium ikke krænkes.

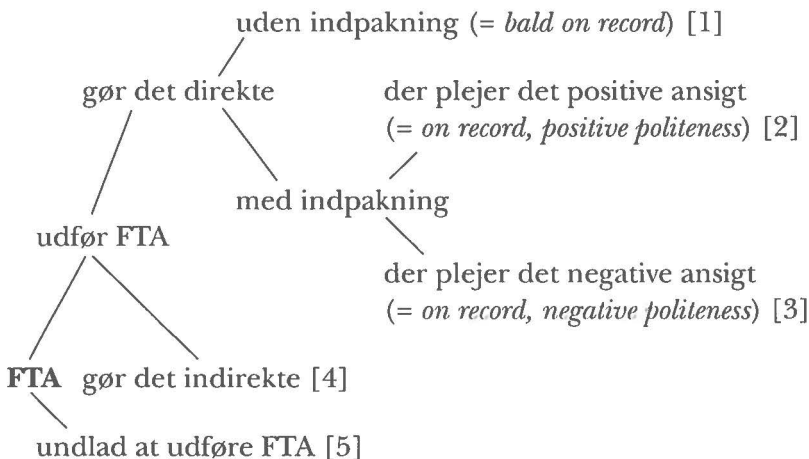
Da vores ansigt er sårbart, er det vigtigt så vidt muligt at undgå at true vores medmennesker på deres ansigt, ikke kun af hensyn til dem men også af hensyn til os selv. Vi kan dog ikke altid undgå at udføre handlinger der kan opleves som ansigtstruende, men truslen kan i så fald mindskes ved at afsender vælger en passende høflighedsstrategi. Når

10. De to betegnelser 'positiv' og 'negativ' er IKKE værdiladede.

man står over for at skulle udføre en handling som man skønner kan virke ansigtstruende (på eng. *Face Threatening Act*, forkortet FTA) enten på modtager og/eller på afsender, har man ifølge Brown & Levinson (1987: 69) fem valgmuligheder som det fremgår af Oversigt 2.3.1.

Oversigt 2.3.1

Handlemuligheder i forbindelse med udførelse af en ansigtstruende handling (FTA)

Disse handlemuligheder, der også kaldes strategier, er i Oversigt 2.3.2. illustreret med dansksprogede eksempler.

Oversigt 2.3.2.

Eksemplificering af handlemuligheder ved FTA: Hvordan man kan forsøge at få nogen til at lukke vinduet

- [1] Luk vinduet!
- [2] Luk lige vinduet!¹¹
- [3] Vil du lukke vinduet?
- [4] Jeg synes her er lidt koldt.
- [5] (Siger ikke noget men skutter sig)

Note: Betegnelserne [1] - [5] refererer til de fem strategier der er vist i Oversigt 2.3.1.

11. For betydning af *lige*, se fx Durst-Andersen (1995).

Valget af høflighedsstrategi kan iflg. Hermann (1990: 30ff) desuden påvirkes af de tre sociale variabler distance, autoritet og byrde. Med distance menes den sociale distance mellem parterne. Inden for forretningskorrespondance er distancen størst i salgsbreve og forespørgsler. Den mindskes undervejs, og faktorer som langvarige forretningskontakter samt problemfri afslutning af den enkelte forretning peger i samme retning. Mens den sociale distance mellem to parter er symmetrisk, er autoriteten mellem dem asymmetrisk og omskiftelig. I forretningssammenhæng er det i de fleste tilfælde køber der har autoriteten, men i forbindelse med eventuelle rykkerskrivelser bliver det sælger der får den. Byrdens størrelse afhænger af tre faktorer: parternes interesse i handlingen (byrden øges hvis udførelsen kun er i afsenders interesse); modtagers omkostningsniveau (jo større omkostninger jo større byrde); modtagers grad af forpligtelse til at udføre handlingen (jo mere modtager er forpligtet, des mindre er byrden).

Som påvist i Hermann (1990) og D'Esposito (2001) viser empiriske undersøgelser af dansk set i relation til henholdsvis fransk og italiensk at strategierne [2] og [3] ofte bruges flere gange i det samme udsagn og/eller kombineres. I Hermann (op.cit.: 105) introduceres således distinktionen mellem usammensatte og sammensatte strategier. De sammensatte kan vedrøre enten udelukkende den ene strategi eller en kombination af de to strategier. I sidstnævnte tilfælde tales der desuden om blandet strategi. Strategierne kan vedrøre den enkelte ytring, dele af teksten eller teksten i sin helhed.

Når vi i det følgende skal afgøre om et udsagn¹² udtrykker høflighed, vil vi se på om udsagnet kan tolkes som udtryk for hensyntagen til modtagers og/eller afsenders ansigt. Selv om begrebet høflighed hyppigst benyttes i forbindelse med strategierne [2] – [5] og fra et rent lingvistisk synspunkt især strategierne [2] – [3], er det, som det vil fremgå af afsnit 3., også nødvendigt at medtage strategi [1].

2.4. Grammatisk semantik

Termen grammatisk semantik benyttes om fleksivers semantik. De fleksiver der her er af interesse, er modus-tempusfleksiverne: condizio-

12. Hermed menes en sproglig størrelse der kan tolkes som ytring.

nale, præsens indikativ, præsens konjunktiv og imperativ. Som vist andetsteds (se Jensen 2001a, Jensen 2000a-b) kan disse fleksivers betydning siges at indeholde følgende træk:

Condizionale	[+ASSERTION], [-FAKTUEL], [+DISTANCE]
Præsens indikativ	[+ASSERTION], [+FAKTUEL] [-DISTANCE]
Præsens konjunktiv	[-ASSERTION], [+INDIREKTE], [-DISTANCE]
Imperativ	[-ASSERTION], [+DIREKTE], [-DISTANCE].

3. Diskussion af eksempler

Eksemplerne (1), (2) og (5) stammer fra slutningen af et forretningsbrev, mens (3) – (4) stammer fra nukleusdelen¹³ af teksten. (15) som er det sidste eksempel der behandles, er derimod et typeeksempel.

3.1. Eksempel (1)-(1a)

Som sagt stammer dette eksempel, der fejlagtigt optræder i condizionale, fra slutningen af et forretningsbrev hvor afsender sender sine hilsner til modtager:

- (1) Intanto Vi **porgeremmo** i ns. migliori saluti
[imens jer række_{1,p,pl..cond.} de vores bedste hilsner]
- (1a) ...e **porgiamo** i nostri migliori saluti (Sofia: 51) (*porgiamo* = præsens indikativ)

Denne sproghandling omtales ikke i Searle (op.cit.). Det gør den derimod i Cresti (2000: 87ff), hvor den henregnes til den sproghandling der dér kaldes 'rito' og som siges at være en handling hvormed der skabes juridisk og socialt gældende forandringer. Som eksempel på 'rito' anføres bl.a. hilsen, men også dåb og juridisk dom. Det betyder at den kan sidestilles med den deklarative handling i Searles taksonomi, og som sådan vil den her blive udlagt.

Det der karakteriserer deklarativer, er at de sprogligt set altid udtrykkes i præsens indikativ, hvilket er forståeligt da den ekstralingvistiske

13. Der tænkes her på nukleus-satellitdistinktionen som er behandlet i Matthiessen & Thompson (1988) og som bl.a. er anvendt i Jensen (1999) og i Skytte & Korzen (2000).

verden ændres i og med at ordene udtales. Dvs. at ordene afspejler noget [+FAKTUEL], der samtidig tillægges en sandhedsværdi [+ASSERTION], og ændringen vedrører den verden afsender befinder sig i [-DISTANCE]. Modus kan derfor ikke være *condizionale*, da *condizionale* indeholder trækkene [-FAKTUEL] og [+DISTANCE]. Sidstnævnte to træk "lukker" begge for den deklarative tolkning og bevirker til gengæld at udsagnet kommer til at udtrykke noget hypotetisk. Da betingelsen for udførelsen af hilsehandlingen ikke nævnes, bliver udsagnet svært at tolke for modtager, og udsagnet får desuden brevet til at virke uafsluttet.

3.2. Eksempel (2)-(2a)

Ligesom (1) stammer (2) fra slutningen af et forretningsbrev. Mens udsagnet i (1) kun indeholder den frastiske del *porgere*(A¹⁴,M¹⁵, *i nostri migliori saluti*), optræder størrelsen *cogliere*(A, *l'occasione*) i (2) i den neustiske del hvor verbalet som det fremgår af (a)-versionen, optræder i præsens indikativ, da den sproglige størrelse relaterer til et faktum i afsenders aktuelle verden som asserteres. Ekspliciteringen tjener til at pleje modtagers positive ansigt.

(2) **Coglierei** l'occasione per inviare a Lei e a Sua famiglia (i più distinti saluti)

[tage_{1.p.sg.cond} den lejlighed for sende til Dem og til+Det Deres familie (de mest ærværdige hilsner)]

(2a) (Vi ringraziamo per la Vostra cortese attenzione e) **cogliamo** l'occasione per porgerVi i nostri migliori saluti. (Sofia: 131)
(*cogliamo* = præsens indikativ)

3.3. Eksempel (3)-(3a)

Eksempel (3) stammer som nævnt fra nukleusdelen af forretningsbrevet, hvor afsender anmoder modtager om at sende de nyeste kataloger med tilhørende prisliste. Dog bevirker brugen af *condizionale* at det fremhævede verbal kommer til at fremstå som part af den tropisk-frastiske del af en hypotetisk konstruktion, hvilket derimod ikke er tilfæl-

14. A står for afsender.

15. M står for modtager.

det i det autentiske eksempel (3a), hvor det fremhævede verbal fungerer som sproghandlingsmarkør. Som nævnt i afsnit 2.2. udtrykkes denne funktion netop i præsens indikativ, hvilket også er tilfældet i (3a).

- (3) Intanto Vi **chiederemmo** di spedirci i Vs. cataloghi aggiornati insieme con i listini prezzi
[imens Dem bede_{1.p.pl.cond} at sende-os de Deres kataloger gældende sammen med de lister priser]
- (3a) Vi **chiediamo** quindi di volerci fornire i Vostri cataloghi, allegando il listino prezzi... (idem: 55)
[Dem bede_{1.p.pl.præs.ind.} således at ville-os tilsende de Deres kataloger, vedlæggende den liste priser...]

I forbindelse med markører der udtrykker direktiv sproghandling, vil man i den italienske handelskorrespondance ofte finde infinitiv af verbet *volere*¹⁶ foran det infinitivsyntagme der indgår i den frastiske del af ytringen. Det er bl.a. tilfældet i (3a). Dette *volere* er ikke obligatorisk, men skal ses som et element der i den givne sammenhæng tjener til at pleje modtagers autonome/negative ansigt. Derved kommer ytringen til at indeholde en blandet høflighedsstrategi (jf. afsnit 2.3.) idet der appelleres til såvel det positive *fellowship* ansigt som det autonome ansigt. Er *volere* ikke medtaget, plejes det autonome ansigt ikke, hvilket forekommer en rimeligt i fx et eksempel som (3b) hvor udsagnet indgår i en 3.gangsrykker.

- (3b) Vi chiediamo quindi, per l'ultima volta, **di procedere** all'immediato pagamento dell'importo che ci dovete... (idem: 155)
[jer anmoder-vi derfor, for den sidste gang, at skride-til til-Det øjeblikkelig betaling af-Det beløb som os skylder-I = Vi anmoder Dem derfor for sidste gang om øjeblikkeligt at indbetale det beløb De skylder os]

Det er ikke kun i udsagn med ekspliciteret sproghandlingsmarkør at man finder *volere*. Det findes også hvor kun den tropisk-frastiske del

16. På italiensk kan *volere* i modsætning til dansk *ville* på få undtagelser nær kun fungere som fuldverbum hvori trækket [+VILJE] indgår i dets betydning.

er udtrykt. I så fald optræder *volere* i præsens konjunktiv, som vist i (12):

- (12) **Vogliate** inoltre comunicarci lo sconto che concedete per pagamento in contanti (idem: 52)
[ville_{2.p.pl.præs.konj.} desuden meddele-os den rabat som giver-I for betaling i kontanter].

Konjunktiv benyttes her på linje med konjunktiv i eksempler som (13):

- (13) Signora, mi **ascolti**¹⁷.
[frue, mig lytte-til_{sg.præs.konj.}]

3.4. *Eksempel (4)-(4a)*

- (4) **Saremmo** lieti di potervi comunicare che la merce che ci avete ordinato, ieri vi è stata spedita
[være_{1.p.pl.cond.} glade at kunne-jer meddele at...]
- (4a) **Siamo** lieti di potervi comunicare che la merce che ci avete richiesta con la Vostra del 29 u.s.... (Sofia: 95)
[være_{1.p.pl.præs.ind.} glade at kunne-jer meddele at...]

Som i (3a) henregnes det fremhævede verbal også her i (4a) til den neustiske del. I dette tilfælde fungerer *siamo lieti* dog ikke som sprog-handlingsmarkør, men som holdningsmarkør i forhold til modtager. Udtrykket indgår således i en høflighedsstrategi der plejer modtagers positive *fellowship*-ansigt ved at afsender udtrykker positive følelser over for modtager.

Som det fremgår af dette eksempel og af (2a), optræder verbaler der henregnes til den neustiske del af ytringen, så godt som altid i præsens indikativ. Optræder et udtryk som *essere lieto* eller lignende derfor i en anden modus, vil udtrykket alt andet lige blive tolket som hørende til den frastiske del, som det er tilfældet i (4b) - (4c)

17. Om forskellene mellem præsens konjunktiv og imperativ som i (13a) 'Maria, ascoltimi' henvises til Jensen (2001a: 162ff).

- (4b) Vi **saremmo** grati se voleste rinnovare fino al 12 p.v. il nostro effetto di Lit. 800.000, che scade il 15 di questo mese. (idem: 127)

[*jer være*_{1.p.pl.cond.} taknemmelige hvis ville_{2.p.pl.imperf.konj.} forny helt til-
Det 12 næste måned den vores gæld på L. 800.000 som forfal-
de_{3.p.sg.pres.ind.} den 15 af denne måned]

- (4c) Cara signora

Siamo uno studio di traduzioni di Vicenza e abbiamo trovato la Sua e-mail su Internet. **Saremmo** interessati a ricevere il Suo curriculum-vitae per eventuali future collaborazioni. (*L'italiano delle imprese*: 22)

[(Vi er er oversætterbureau i Vicenza, og vi har set Deres e-mailadresse på Internettet.) *være*_{1.p.pl.cond.} interesserede i modtage det Deres curriculum-vitae for eventuelle fremtidige samarbejder]

I (4) vil en modtager med italiensk som modersmål ikke umiddelbart vide hvordan udsagnet skal tolkes. Condizionale peger i retning af at *saremmo lieti* skal tolkes som del af det frastiske indhold, som det er tilfældet i (4b)-(4c). Det faktum at der er brugt *passato prossimo* indikativ i den efterfølgende underordnede del af udsagnet, peger dog i en anden retning og bevirker at intentionen ikke bliver klart udtrykt.

3.5. *Eksempel (5)-(5a)*

- (5) **Gradireste** i nostri migliori saluti
[*værdsætte*_{2.p.pl.cond.} de vores bedste hilsner]

- (5a) **Gradite** i nostri migliori saluti. (Sofia: 68)
[*værdsætte*_{2.p.pl.imperatv} de vores bedste hilsner]

Ligesom i (1) – (1a) og (2) – (2a) er der her tale om afslutningen på et brev; men (5) – (5a) adskiller sig såvel syntaktisk som sproghandlingsmæssigt fra de to første eksempelpar. Syntaktisk set refererer det grammatiske subjekt her til modtager, ikke til afsender; mht. sproghandling er ytringen her direktiv/ekspressiv og ikke som i de to første eksempler deklarativ.

Da det er afsender der på dette sted i kommunikationen har den største autoritet, da distancen vedrører det formelle plan hvor modtager er en institution ikke en enkeltperson, og da byrden for modtager må forudsættes at være stort set ikke eksisterende, ville den mest naturlige strategi være [1], dvs. den uindpakkede, og det er da også den vi finder hos modersmålsbrugerne. Ved i stedet at bruge *condizionale* kan afsender meget let komme til at virke uforskammet eller måske fornærmende, da *condizionale* her angiver at modtagers accept af hilsnen gøres hypotetisk.

Brugen af *condizionale* på dette sted kan på sæt og vis sammenlignes med efterstilling af værdiladede adjektiver som fx *cortese*, *gentile* (begge: = høflig, venlig), *pregiato* (= værdsat) der bevirker at adjektivet tjener som restriktivt attributiv og ikke som ved foranstilling som parentetisk attributiv:

- (14) Ringraziandovi della vs. lettera **cortese**, Vi comunichiamo che....
[takkende-er for-Det jeres brev venlige, jer meddeler-vi at...]

I den almindelige forretningskorrespondance er det kutyme at anvende adjektivet foranstillet som vist i (14a). Hermed signalerer afsender at modtagers breve generelt er kendetegnet ved at være venlige:

- (14a) Ringraziandovi della vs. **cortese** lettera, Vi comunichiamo che...

3.6. *Eksempler af typen Vorrei un gelato*

Ud over de fem eksempler som vi hidtil har set på, fortjener det klassiske eksempel på høflighed illustreret i (15) nedenfor også en kommentar.

Når eksemplet kaldes klassisk, skyldes det at det ofte er det der bruges til at illustrere høflighed. *Condizionale* indgår i eksemplet i en dialog mellem en far og hans forholdsvis lille søn. Den lille dreng fortæller faderen at han vil have en is. Den brugte verbalform er præsens indikativ af *volere* der som nævnt er et fuldverbum med trækket [+VILJE] i sin betydning (jf. note 16). Faderen retter barnet og minder ham om at man skal bruge en anden form.

- (15) Bambino al genitore: **Voglio** un gelato.
 [barn til forælder: ville_{1.p.sg.præs.1} en is]
 Genitore al figlio: Come si dice?/Così non si dice.
 [forælder til søn: hvordan sig siger?/sådan ikke sig
 siger]
 Bambino al genitore: **Vorrei** un gelato. [ville_{1.p.sg.cond.} en is]

Den ønskede form viser sig at være konditionale. Intentionelt kan barnets første udsagn dog tolkes på to måder afhængigt af synsvinkel. Fra barnets synsvinkel er handlingen assertiv: drengen oplyser hvad han vil have uden tanke på hvordan det kan realiseres og om det er byrdefuldt for den anden at skaffe det; faderen ser derimod at udsagnet i en normal social interaktion vil blive tolket som direktiv hvor afsender ikke sprogligt giver udtryk for at tage hensyn til modtagers ansigt. Da faderen ved at sønnen derved vil kunne rende sig staver i livet, anviser han ham en mere farbar vej. Ved brug af konditionale lægges der afstand til byrden og/eller truslen.

Forestiller vi os nu at udsagnet *Vorrei un gelato* siges af en voksen person der er på bjergvandring i Dolomitterne med en ven og efter 2-3 timers vandring ytrer udsagnet velvidende at der er endnu 2-3 timers gang til nærmeste refugium, vil det være svært, for ikke at sige umuligt, at forestille sig at udsagnet skulle tolkes høfligt direktivt som ovenfor, dvs at afsender med sin ytring skulle intendere at få modtager til at skaffe sig den ønskede is. Ansigtspleje kommer her slet ikke på tale. Det der i denne situation er på spil, er at afsender signalerer at tilfredsstillelsen af hans is-behov afhænger af betingelser der præsenteres som hypotetisk-irreelle i afsenders aktuelle verden.

16. Konklusion

Som vi netop har set, kan én og samme sekvens, her *Vorrei un gelato*, med samme leksikalske og grammatiske betydning, have forskellig betydning på det ytringsmæssige plan. Der er med andre ord ikke et 1:1 forhold mellem udsagn og ytring, mellem form og indhold.

Det er årsagerne til dette manglende 1:1 forhold mellem form og indhold der er vigtigt at formidle til de danske *lørnere*.

Fremtidige grammatikker bør således i beskrivelsen af verbalsyntaks og høflighed indeholde oplysninger om:

1. de enkelte verbalformers grammatiske semantik (jf. afsnit 2.4.)
2. udsagnets ytringsmæssige opbygning: indgår et givet verbal i den neustiske eller i den tropisk-frastiske del? I første tilfælde vil man stort set altid skulle bruge præsens indikativ, i andet tilfælde er tempus-modusvalget langt mere nuanceret (jf. afsnit 3.)
3. intentionen med ytringen, dvs. sproghandlingen (jf. fx forskellen mellem de to læsninger af (15))
4. den ønskede høflighedsstrategi (sammenlign fx (5a) der optræder i imperativ og (12) der optræder i præsens konjunktiv)
5. den syntaktiske udformning. Det er ofte af betydning for tempus-modusbrugen om den størrelse der fungerer som grammatisk subjekt refererer til afsender som fx i (1a) og i (15) eller til modtager som fx i (5a)
6. hensynet til de sociale variabler. Fx er det i den direkte læsning af (15) modtager der har autoriteten, og da det er forbundet med omkostninger for modtager at udføre handlingen, må den primært ses som byrdefuld (jf. afsnit 2.3.).

Måtte der med ovenstående være rammet en pæl igennem den fejlagtige opfattelse at visse verbalformer og i særdeleshed konditionale i sig selv udtrykker høflighed.

Henvisninger

- Brown, P. & S. Levinson (1987). *Politeness*. Cambridge University Press.
- Cresti, E. (2000). *Corpus di italiano parlato*. Firenze: presso l'Accademia della Crusca.
- D'Esposito, B. (2001). *Høflighed i handelskorrespondance – en komparativ analyse af høflighed i danske og italienske rykkerskrivelser*. Specialeafhandling, upubliceret. Handelshøjskolen i København.
- Durst-Andersen, P. (1995). Imperative Frames and Modality. *Linguistics and Philosophy* 18, 611-653.
- Forsberg, F. (1998). *La Grammatica – Italiensk grammatik*. København: Gyldendal.

- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: An essay on face to face behaviour*. New York: Garden City.
- Halliday, M.A.K. (1979). Modes of meaning and modes of expression: types of grammatical structure, and their determination by different semantic functions. Allerton, D.J. & D. Holdcroft (eds.). *Function and context in linguistic analysis. A Festschrift for William Haas*, 57-79. Cambridge University Press.
- Hare, R.M. (1952). *The Language of Morals*. Oxford: The Clarendon Press.
- Hare, R.M. (1971). *Practical Inferences*. London & Basingstoke: The Macmillan Press Ltd.
- Hermann, H. (1990). *Høflig adfærd i forretningsbreve*. Handelshøjskolen i København.
- Jensen, B.L. (1999). 'Clause combining' in danese ed in italiano. Skytte, G. & F. Sabatini (a cura di). *Linguistica Testuale Comparativa*, 305-322. *Etudes Romanes* 42.
- Jensen, B.L. (2000a). La semantica del condizionale. Blücher, K. (a cura di). *Atti del V Congresso degli Italianisti Scandinavi, Bergen 25-27 giugno 1998*, 239-246. Seksjon for italiensk, Romansk Institut, Universitetet i Bergen.
- Jensen, B.L. (2000b). Futuro e condizionale nel sistema verbale italiano. Nystedt, J. (ed.). *XIV Skandinaviska Romanistkongressen. Stockholm 10-15 augusti 1999*, 1272-1283. CD-Rom. Stockholm: Almqvist & Wicksel International.
- Jensen, B.L. (2000c). *Sproghandlinger & handelskorrespondance*. Afdeling for Italiensk. Handelshøjskolen i København.
- Jensen, B.L. (2001a). Det italienske verbalsystem. De finitte formers semantik. Bache, C. et al (red.). *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 8, Gilbjerghovedsymposiet 2000*, 149-169. Odense Universitetsforlag.
- Jensen, B.L. (2001b). *Høflighed i handelskorrespondance*. Afdeling for Italiensk, Handelshøjskolen i København. Foreløbig udgave.
- Jensen, B.L. (under udarb.) *Illokution Italiensk-Dansk*.
- Lim, T.S. (1994). Facework and Interpersonal Relationships. Ting-Toomey, S. (ed.). *The Challenge of Facework*, 209-229. State University of New York Press.
- Lim, T.S. & Bowers, J.W. (1991). Facework: Solidarity, approbation, and tact. *Human Communication Research*, 17, 415-450.

- Matthiessen, C. & S.A. Thompson (1988). The structure of discourse and 'subordination'. Haiman, J. & S.A. Thompson (eds.). *Clause combining in grammar and discourse*, 275-329. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Plum, M. (1986³). *Italiensk grammatik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Searle, J.R. (1979) [1989]. *Expression and meaning*. Cambridge University Press.
- Skytte, G. & I. Korzen (2000). *Italiensk-dansk sprogbrug i komparativt perspektiv*. København: Samfundslitteratur.

Citerede værker

- Andersen, Z. & M. Cristofoli (2001). *L'italiano delle imprese*, Kap. 1-2. København: HHK, Afdeling for Italiensk (Foreløbig udgave).
- Sofia, G. (1989). *Corrispondenza commerciale in lingua italiana*. Milano: Sunti Cetim.

